

Препораки за оперативно управување и координација на ИКТ во судството

(Името на овој документ е: „Оперативно управување и координација на ИКТ_КОНЕЧНА_2020“, користениот фонт на текст е Arial 11, единечен проред, 6 pt пред и потоа)

Миодраг Перишиќ, МСЕС, ИТ експерт, проект „Поддршка на реформите во правосудниот сектор“
јуни 2020 г.

Table of Contents

Кратенки:	3
Извршно резиме.....	4
1. Дефиниција и вовед.....	4
2. Тековен статус	5
3. Согледувања поврзани со Стратегијата за ИКТ.....	6
<i>Визија</i>	7
<i>Мисија</i>	7
<i>Клучни фактори за успех</i>	7
<i>Реорганизација и оптимизација на ИКТ секторите во судските тела (континуиран приоритет)</i>	7
4. Резултати од испитувањето на мислењата на обуката за ИКТ „Отворен простор“	7
5. Препораки за оперативно управување и координација на ИКТ	8
ФАЗА 1: Нова организација на ИКТ, процеси (2020 г.)	8
ФАЗА 3: Натамошно зајакнување на техничките и организациските капацитети (2022 г. натаму).....	15
6. Акциски план	16
ФАЗА 1: Нова организација на ИКТ, проценети трошоци за процесите (2020 г.)	17
ФАЗА 2: Нов, централизиран ИКТ систем, проценети трошоци за интероперабилност (2021-2022 г.)	17
ФАЗА 3: Натамошно зајакнување на техничките и организациските капацитети (2022 г. натаму).....	18
Прилог 1: Интеграција – предвидена за информатичките системи во правосудството.....	19
Прилог 2: Видеоконференциски врски во судовите	21

Кратенки:

ИКТ	Информатичко-комуникациска технологија
ЈО	Јавно обвинителство
ITIL	поранешен акроним за Библиотека на информатичко-технолошката инфраструктура, претставува збир од детални практики за управување со ИКТ услугите (ITSM) чиј фокус е усогласување на ИКТ услугите со потребите на деловното работење.
АКМИС	Автоматизиран Систем за управување со судски предмети, кој се спроведува во сите судови во Северна Македонија
HW	Хардвер на компјутерски системи, опрема што се користи за вршење ИТ активности
SW	Софтвер на компјутерски системи, програми, апликации и разни програмски алатки, кои работат на хардвер
ИСУКПИ	Интегриран систем за управување со казнено-поправните институции, кој се користи во сите затвори во државата.
Служба за корисничка поддршка	систем што им помага на корисниците на компјутерските системи и на ИКТ персоналот
ДИТ	Директор за информатички технологии, висока раководна позиција во една организација, одговорна за сите информатички услуги, складирање и безбедност
Структура за одговорност „матрица“	структура за одговорност во една организација, каде одредени лица имаат повеќе од едно претпоставено лице пред кое се одговорни
Процес на обновување	процес на периодично заменување на ИКТ опремата, каде секоја година фиксен процент на HW се заменува со нов, обично 20-25%
Сервер	хардверски уред, со процесор, меморија и складиште, кој се користи за разни функции за компјутерска обработка, а се чува на полици со многу поврзани сервери во нив

Извршно резиме

Овој документ, откако ќе се изготви, треба да стане дел од збирот различни документи, предлози и рамки, изготвени како резултати на спецификацијата на бараните услуги во рамките на проектната задача (ToR), за компонентата 3 (ИКТ) од проектот „Поддршка на реформите во правосудниот сектор“

Документот првично беше изготвен од страна на проектниот консултант, ИКТ експертот, по што беше споделен со голем број лица од ИКТсекторот низ целата земја, истакнати членови на ИКТ заедницата и во судовите и во обвинителствата, кои дадоа дополнителни, конкретни коментари и детали, со цел да биде целосно применлив и во согласност со моменталната состојба во овие организации и нивните идни потреби и можните насоки поврзани со ИКТ.

Покрај ова, во документот беа земени предвид и претходно изразените мислења и предлози, документирани во извештајот за обуката „Отворен простор“, која се одржа во Скопје, кон крајот на јануари 2020 година, а вклучуваше над 20 избрани ИКТ-професионалци од различни судови и обвинителства во Северна Македонија (погледнете го Поглавје 4 за повеќе детали)

Документот ја претставува тековната состојба со ИКТ во Северна Македонија, при што се осврнува на натамошните очекувани напори за модернизација на ИКТ и, конечно, дава препораки за тоа како да се подобри оперативното управување и координацијата во овие нови околности.

Онаму каде што е можно или применливо, вметнати се конкретни коментари за состојбата во овие институции, кои треба да бидат потврдени или ажурирани од релевантниот ИКТ персонал во правосудството во Северна Македонија, вклучително и од членовите на Советот за ИКТ.

На крајот, ќе биде предложен конкретен пакет мерки што треба да се преземат во правосудните организации во Северна Македонија, а кои се засноваат врз инпутите обезбедени од страна на Советот за ИКТ и пошироката ИКТ заедница во овие организации.

Документот не ги разгледува можните и очекуваните неопходни законски измени (закони, подзаконски акти и регулативи) штоби можеле да бидат потребни за да се овозможат предвидените измени, како технички, така и организациски, во областа на ИКТ.

1. Дефиниција и вовед

„Квалитетот, независноста и ефикасноста се клучните компоненти на ‘ефективниот правосуден систем’. Ефективните правосудни системи се предуслов за инвестирање и поволно деловно окружување преку внесување доверба во текот на целиот деловен циклус, а исто толку се и неопходни за заштита на правата на поединците, особено вклучувајќи ги и социјалните права“.

„Неопходни се адекватни ИКТ алатки за поддршка на следењето и оценувањето на судските активности со цел подобрување на работата на судовите преку откривање на недостатоците и потребите, за управување со предмети во реално време, стандардизирана судска статистика, управување со заостанати предмети и автоматизирани системи за рано предупредување“.¹

---

¹ЕУ, во Тематскиот документ за ефективен правосуден систем.

Целта на оперативното управување со ИКТ е да ги следи и контролира ИКТ услугите и ИКТ инфраструктурата. Оперативното управување со ИКТ опфаќа извршување секојдневни рутински задачи поврзани со работата на инфраструктурните компоненти и апликации.

Од друга страна, целта на управувањето со стратегијата за ИКТ услуги е да ги процени понудите, можностите, конкурентите на давателот на услугите, како и сегашните и потенцијалните простори на пазарот со цел да се развие стратегија што ќе им служи на клиентите. По дефинирањето на стратегијата, овој ITIL² процес е одговорен да го обезбеди инејзиното спроведување. ITIL не дава детално објаснување за сите аспекти на ИКТ операциите, бидејќи активностите што треба да се спроведат ќе зависат од конкретните апликации и инфраструктурни компоненти што се користат. Наместо тоа, **ITIL 2011** ги потенцира вообичаените оперативни активности и помага да се идентификуваат релевантните интеракции со другите процеси на управување со услугите.

Координацијата на ИКТ во судството е важен елемент на сегашното целокупно управување со ИКТ секторот во судството во Северна Македонија, бидејќи нејзината улога е да обезбеди квалитетна, ефективна координација на сите фактори што можат да влијаат на правилното и ефикасното функционирање на ИКТ услугите во рамките на правосудниот сектор.

2. Тековен статус

Оперативното управување со ИКТ во правосудството во Северна Македонија денес се карактеризира со следниве клучни елементи:

1. Човечки ресурси:

Судови:

Меѓу вработените во ИКТ, кои се околу 50+ лица, распределени во судовите и јавните обвинителства низ целата земја, има луѓе со различни квалификации и искуство. Повеќето се сместени во локалните судови и/или јавни обвинителства, и како такви, се сметаат за вработени во конкретните институции. Ова значи дека тие се директно подредени на конкретните претседатели на судовите/јавните обвинители на ЈО. Покрај овие локални вработени, има и Центар за информатика во Врховниот суд во кој се вработени 4 ИКТ лица надлежни за сопствената АКМИС база на податоци како и за централизираните бази кои ги користат сите судови (база на централни номенклатури, база за електронска достава, база за казнена евиденција, база на објавени судски одлуки на веб порталите на судовите). Дополнително во Центарот за информатика се прави централизиран backup на АКМИС базите, централизирано менаџирање на уредите за заштита, централизиран сервис за размена на податоци за стечајните управници со Централен регистар и Службен Весник, спроведување на централизираните јавни набавки за одржување на имплементирани ИКТ системи итн.

Јавни обвинители:

Организацијата на обвинителството има само едно лице на централно ниво, во Скопје (наспроти 11 позиции според систематизацијата) и уште четири вработени во ИКТ во некои јавни обвинителства.

Исто така, постои и Информатички центар во Министерството за правда, организиран како Сектор за ИКТ, со 9 вработени поделени во 3 единици, кои вршат задачи од сферата на надлежностите на Министерството за правда, поврзани со информатичката технологија.

---

²ITIL, поранешен акроним за Инфраструктурна библиотека за информатичка технологија, претставува збир од детални практики за управување со ИКТ услугите (ITSM) чиј фокус е усогласување на ИКТ услугите со потребите на деловното работење.

2. Организациска структура:

Имајќи го предвид горенаведениот опис на вработените во ИКТ и нивното позиционирање, јасно е дека целокупниот ИКТ персонал не е организиран во хомогена, независна структура, туку е подреден на локалните власти, во институциите каде што работат, слично на другите вработени во судовите или јавните обвинителства. Не постои хиерархиска поставеност, ниту е јасно каков е механизмот на одговорност. Овој факт ја ограничува ефективноста на целиот тим и понекогаш создава конфликти во однос на приоритетите.

3. Техничка поддршка:

Поддршката за локалните HW/SW ја обезбедува локалниот ИКТ персонал, со можност да се консултираат со своите колеги од друго место и/или да побараат помош од ИКТ тимот во Врховниот суд. Не постојат професионални алатки и/или системи за евидентирање инциденти и проблеми, кои би можеле да ги споделуваат сите вработени во ИКТ, со што би се зголемила ефикасноста и запознаеноста со проблемите на ниво на целата држава, што би можело, пак, да биде од помош при решавање слични тековни проблеми.

4. ИКТ позиции:

Овие позиции се утврдени со важечките закони и регулативи во правосудниот систем. Во моментот, конкурентноста не е земена предвид при дефинирањето на овие позиции, за барем делумно да се израмни разликата помеѓу висината на платите во правосудниот систем и таа во приватните ИКТ компании во земјата. Ова е една од главните причини за неможност да се привлечат повеќе ИКТ кадри во правосудниот систем и тоа ќе продолжи доколку не се преземат одредени регулаторни мерки, кои ќе ја препознаат оваа состојба и соодветно ќе ја постават висината на платите за вработените во ИКТ.

5. Стручно образование/обука:

Денес е општо познато дека стручните лица од ИКТ треба континуирано да го подобруваат своето знаење за да можат да усвојуваат нови системи, решенија и процеси, кои секојдневно се појавуваат на пазарот. За жал, не постојат континуирани напори за обука на ИКТ персоналот во правосудниот систем, ниту пак се планирани или спроведени курсеви за освежување на знаењата и вештините за ИКТ во Академијата за судии и јавни обвинители. Во оваа ситуација, за очекување е сегашниот ИКТ персонал постепено да заостанува со своето стручно знаење и да не биде во можност да прифаќа и спроведува нови решенија и апликации во ИКТ системите, кога тие ќе се појават во правосудниот сектор.

6. Клучни ИКТ системи и алатки (хардвер, софтвер):

Општо земено, постојат неколку клучни ИКТ системи/апликации во правосудниот сектор во Северна Македонија. Без да навлегуваме во исцрпно наведување или опишување, според документот за Стратегијата за ИКТ, во моментот најважни се АКМИС, системот за управување со предмети во судовите, ФЕМИДА, системот за аудио-видео снимање на сослушувањата во судовите и јавните обвинителства, Системот за управување со предмети, кој го користат сите јавни обвинителства, и новиот Интегриран систем за управување со казнено-поправните институции (ИСУКПИ) во казнено-поправните институции.

Во моментот во тек е подготовка на тендерот за повеќе нови сервери и придружна опрема, хардвер и системски софтвер, во вредност од приближно 1,5 милиони евра, со што треба да се обезбеди долгоочекуваната замена на голем број стари сервери во многу од судовите. Списокот на тековните сервери во сите институции е даден во *Прилог 1*.

3. Согледувања поврзани со Стратегијата за ИКТ

Официјалната Стратегија за ИКТ за правосудниот систем во Северна Македонија на неколку места ја нагласува, меѓу другите клучни фактори, важноста на воведувањето

„централизиран систем на податоци“ низ целиот сектор, како и „реорганизација и јакнење на капацитетите на човечките ресурси на ИКТ“:

Визија

„Визијата на Стратегијата за ИКТ е централизиран систем на податоци на правосудниот систем во Република Северна Македонија“

Мисија

Воведувањето централизиран систем на податоци ќе доведе до зголемена ефикасност, транспарентност и отчетност на информатичките системи во судството.

Со спроведување ИКТ решенија и системи во согласност со европските и меѓународните стандарди, целта ќе биде да се зголеми пристапноста, навременоста и лесната употреба на правосудните услуги за сите корисници, да се подобри квалитетот, заштитата и безбедноста на податоците и да се соработува со другите правосудни системи, институциите на Европската Унија, нејзините земји членки и меѓународните организации.

Клучни фактори за успех

Успехот во спроведувањето на стратегијата за ИКТ зависи од следниве клучни компоненти:

- технички компоненти: обезбедување соодветна инфраструктура, избор на архитектура и користени технологии;*
- институционални компоненти: воведување централизирано управување со ИКТ во судството, преку обезбедување соодветни човечки ресурси;*
- организациски компоненти;*
- Реорганизација и зајакнување на капацитетите на човечките ресурси во сите институции кои потоа ќе можат соодветно да ги поддржат сите процеси во судството;*

Реорганизација и оптимизација на ИКТ секторите во судските тела (континуиран приоритет)

Реорганизацијата и оптимизацијата на ИКТ секторите во судството треба да обезбедат ефикасно исполнување на обврските и задачите на секторот, што е предуслов за непречено функционирање на ИКТ во судството. За таа цел, мора да се ангажира нов ИТ персонал, да се зајакне постојниот персонал и да се врши континуирана обука на ИТ персоналот во сите институции на судството.

4. Резултати од испитувањето на мислењата на обуката за ИКТ „Отворен простор“

На обуката „Отворен простор“, која нашиот проект ја организираше кон крајот на јануари 2020 година, за членовите на Советот за ИКТ и други вработени во ИКТ секторот во разни судски институции во Северна Македонија, од присутните беше побарано да дадат свои мислења за неопходните приоритетни активности и иницијативи на неколку теми. Во однос на темата „Организација на ИКТ“, овие беа нивните ставови:

- 1. Електронска размена на информации помеѓу различните институции во рамките на системот (тековни проблеми, активности и сл.); во моментот, ова се прави само на состаноците на Работно тело за стандардизација на постапките во судовите, на секои 2-3 месеци;*
- 2. Систематизација и документирање на сите ИКТ активности;*
- 3. Создавање систем за корисничка поддршка за сите вработени во ИКТ, како лесен, достапен метод за размена на искуства и решавање на заедничките проблеми (сега, единствената локална алатка е ИТ Форумот (Битола));*

4. Дефинирање и воспоставување јасна хиерархија за ИКТ во рамките на судството, одговорност и поле на надлежности на секое ниво, создавање ефикасни процеси на комуникација (нова организација);
5. Централизирано, долгорочно планирање на сите потреби за ИКТ;
6. Обезбедување задолжителна (сертифицирана) обука за ИКТ за целиот ИКТ персонал, најмалку еднаш годишно;
7. Структура на организацијата на ИКТ за правосудството – да биде јасно воспоставена, според принципот на најголема ефикасност.

Сметаме дека е важно да се земат предвид овие предлози кога се препорачуваат решенија за оперативно управување и координација на ИКТ, и да се применат со цел постигнување најдобри можни ефекти.

5. Препораки за оперативно управување и координација на ИКТ

Со оглед на наведените предлози за организација на ИКТ и собраните клучни предлози од ИКТ персоналот во правосудниот сектор, треба да се земат предвид следниве препораки за оперативно управување со ИКТ.

За да се воспостави поефикасно оперативно управување со ИКТ, потребно е прво да се разгледа сегашната состојба, да се најдат сите неефикасниточки и тешкотии во работните процеси во секојдневните ИКТ активности, низ целиот сектор. Некои од нив веќе беа детектирани и за нив беа предложени алтернативни решенија на обуката „Отворен простор“ во јануари 2020 година (погледнете го претходниот пасус).

Имајќи ги предвид вкупните трошоци, потребните средства и временски одредените процеси поврзани со спроведувањето на овие препораки, тие се поделени во неколку фази, според истакнатите барања во смисла на време и ресурси за нивно спроведување:

ФАЗА 1: Нова организација на ИКТ, процеси (2020 г.)

Како што е предвидено во документот за Стратегијата за ИКТ, креирањето нова, интегрирана, централизирана организација на ИКТ претставува важен чекор кон поголема ефикасност и подобро искористување на сите ИКТ ресурси, што подразбира подобрување на целокупната ефикасност на правосудниот систем во целина. Оваа активност може и треба да отпочне што е можно поскоро бидејќи за нејзиното реализирање може да бидат потребни разни измени и дополнувања на повеќе правни документи (закони, подзаконски акти и интерни регулативи).

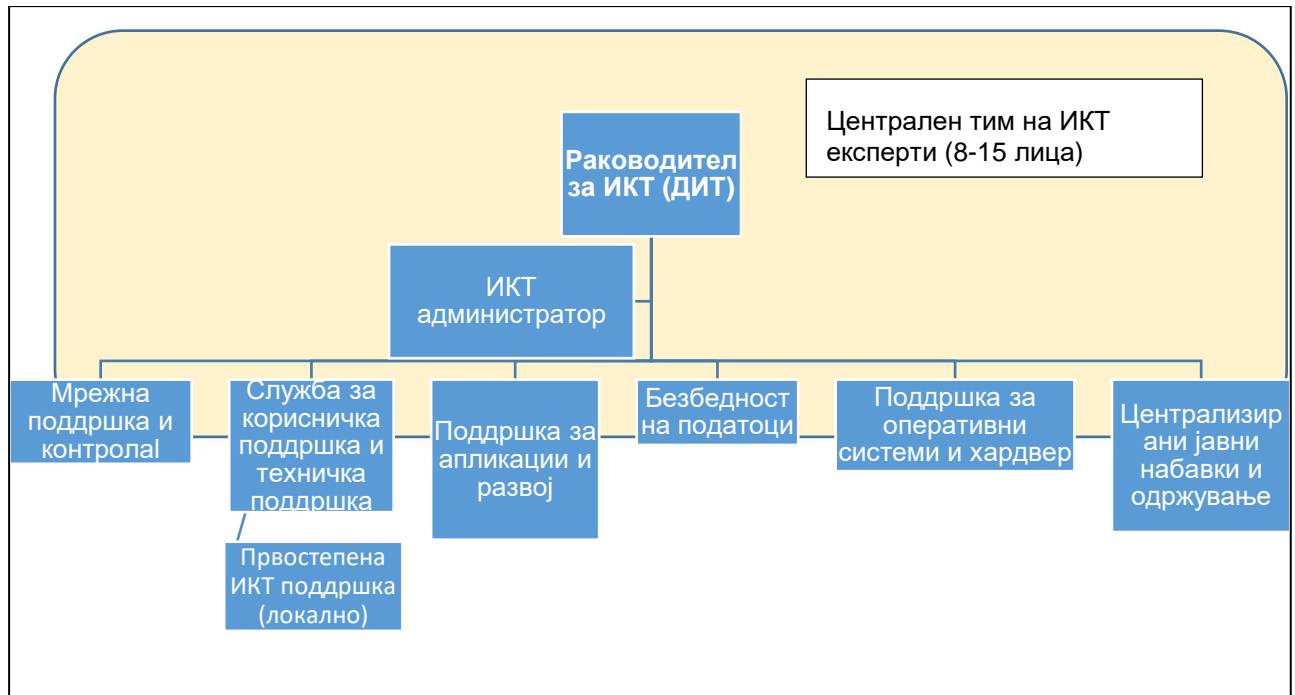
За почеток, треба да се направат итни измени/дополнувања на законот за судска служба. Со оглед на претходните искуства во смисла на барање измена на овој закон, овој процес може да потрае многу време, така што ова треба да се земе предвид. Без измени на овој закон, невозможни се целосната систематизација на ИКТ позициите и дефинирањето на централизирана организација на ИКТ.

Централизирана организација на ИКТ

Централизирана организација на ИКТ може да се воспостави на бројни различни начини, во зависност од состојбата на локално/национално ниво во однос на различните правосудни институции и нивната подготвеност да го преземат најголемиот товар на оваа задача. Главната поента е дека целиот ИКТ сектор мора да се трансформира во единствена, полунезависна, хиерархиска организација, со свое управување, сè до врвот, која може да ги дефинира и спроведува сопствените правила, регулативи и целосната систематизација на ИКТ позициите.

Фаза 1: Функционална организациска структура на ИКТ (8-15 вработени)

За да се постигне ова, мора да се воведо највисока позиција раководител за ИКТ услуги, што е можно поскоро, со високи овластувања и одобрен дел од буџетот на судството што ќе биде доделен на организација на ИКТ. Сепак, се издвојуваат некои клучни карактеристики:

1. Таквата организација треба да раководи и управува со СИТЕ вработени во ИКТ што работат во рамките на судската организација, без оглед на кое ниво или институција. Оваа организација ќе го потпомага дефинирањето и воспоставувањето јасна хиерархија за ИКТ во рамките на судството, одговорност и поле на надлежност на секое ниво, создавање ефикасни процеси на комуникација, како и систематизација и документирање на сите ИКТ активности. Исто така, ќе овозможи и централизирано, долгорочно планирање на сите ИКТ потреби;
2. Организацијата треба да биде основана хиерархиски, со што се одразува принципот на општа правосудна организација; во овој случај, тоа веројатно значи воспоставување на ТРИ нивоа на ИКТ активности, вклучително со ИКТ поддршка и помош, што значи, на пример, централна локација за ИКТ во Врховниот суд со ИКТ персоналот на Врховниот суд на највисоко ниво (проширен со неколку дополнителни специјализирани кадри, како што се специјалисти за мрежи, системи и апликации, Центар/Служба за поддршка итн.), четири локации во апелациони судови на средно ниво и сите други судови/јавни обвинителства на најниско ниво (за ова видете го слајдот на презентација);

Белешка за активност: Некои вработени во ИКТ сметаат дека ова (средно) ниво на поддршка, во апелационите судови, е непотребно, со оглед на тоа што во моментот не го прават тоа, кога единствено ИКТ персоналот во Врховниот суд ја извршува улогата на поддршка, покрај техничката поддршка што ја обезбедуваат надворешните организации, како што е поддршката на Edusoft за АКМИС.

3. ИСКЛУЧИТЕЛНО е важно оваа промена во организацијата да биде поддржана уште од самиот почеток (што значи сега) од извршниот (политички) спонзор на високо ниво, кој има моќ и овластување да ја истурка целата оваа идеја; во вашиот случај, јас би се обидел да ја промовирам целата оваа идеја на луѓе како што се претседателот на Врховниот суд, министерот за правда и слично; подготвен сум и сакам да ви помогнам во однос на ова прашање, во име на нашиот проект и EUD!

4. Основањето на новата организација треба да започне со назначување лице на чело, раководител за ИКТ услуги, еден вид директор за информатички технологии (ДИТ) за правосудниот сектор, некој со доволно овластувања и правна моќ да ги дефинира сите клучни параметри на новата организација, како што се бројот на позициите, нивните физички локации, видот на потребните профили, описите на работните места, висината на платите и сл. Ваквата позиција идеално би се воспоставила како заменик претседател на Врховниот суд надлежен за ИКТ, но можни се и други опции.

Белешка за активност: Вработените во ИКТ во своите коментари побараа тука да се потенцира дека е задолжително раководителот за ИКТ услуги, кој е тука дефиниран, да создаде целосен централен тим на ИКТ експерти.

5. Организацијата треба, според својата структура и работните задачи, да се обиде да избегне целосна зависност на вработените во ИКТ од своите локални претседатели, што е случај сега; наместо тоа, треба да постои, како што обично се нарекува, структура на одговорност „матрица“, каде што секој вработен во ИКТ вертикално одговара пред својот раководител/директор за ИКТ што е на чело, и хоризонтално пред претседателите на судовите/јавните обвинители на јавните обвинителства, но само делумно, т.е. во однос на своите претходно дефинирани описи на работното место.

Белешка за активност: Тука може да има проблем и евентуален конфликт со сегашната систематизација на работни места во ИТ и други правни акти, кои треба да бидат соодветно изменети; ако вработените во ИТ и натаму се вработени во судовите, а не во организацијата на ИКТ како независна единица, тогаш предложената независност на ИКТ персоналот од своите локални претседатели ќе биде речиси неизводлива.

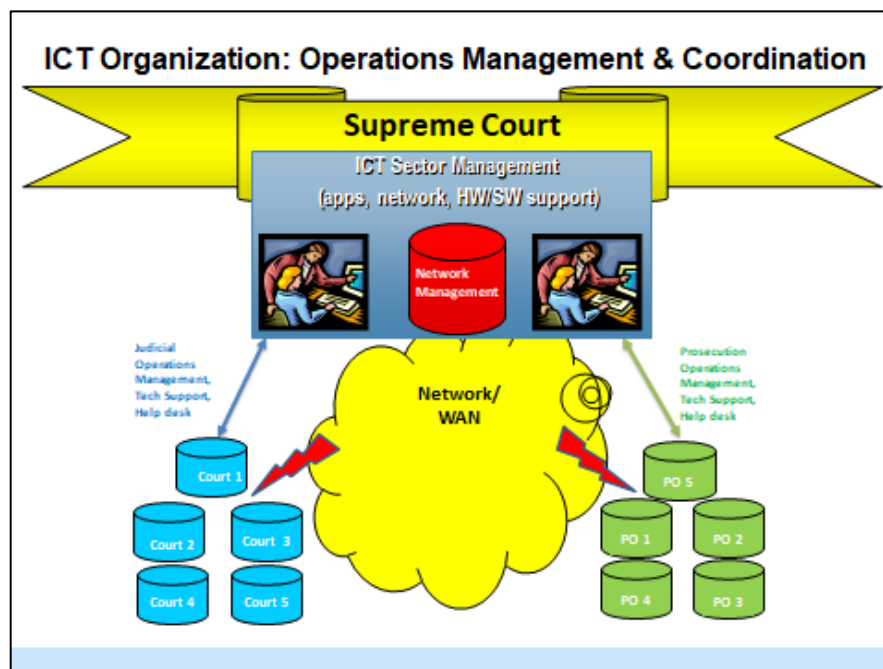
6. Затоа, оваа организација мора да воспостави свои правила за ангажирање, вклучително и свој сопствен прирачник за работење, структура на одговорност, процедури и сл. за да избегне да биде зависна од други; нејзините први задачи би биле и да воведат централен систем за пријавување проблеми/информирање, кој треба да го користи целиот ИКТ персонал со цел да се олесни решавањето проблеми и релевантните информации секогаш да бидат достапни за сите.

8. Онлајн алатка за ИКТ поддршка: За најголема делотворност на ИКТ операциите, мора да има воспоставено онлајн алатка (или алатки) за ефикасно објавување и информирање за сите неопходни ситуации за техничка поддршка, до кои на дневна основа би имал пристап целиот ИКТ персонал, широм земјата. На овој начин полесно ќе ги вршат своите задачи на техничка поддршка преку споделување информации и претходни искуства.

Белешка за активност: ова преземање на поддршката за апликации ќе мора да се изврши постепено, така што персоналот за поддршка на апликации на централната локација ќе има можност да учи и да се стекне со пракса со ваков вид функција за поддршка. Со секоја нова значајна апликација што ќе се воведат во судството, треба да се обезбеди изворен код и обука за вработените во ИКТ во судството, за да им се овозможи да продолжат со независна поддршка на новата апликација по гарантниот период. На овој начин, организацијата на ИКТ ќе биде помалку зависна од надворешни фактори. Финансиските средства кои ќе се заштедат од годишните договори за одржување, ќе се употребат за дополнителните специјализирани кадри (централен тим на ИКТ експерти) во новата организациска поставеност .

9. Новата организација на ИКТ мора да стане независна од надворешната техничка поддршка од различни компании што имаат обезбедено или хардвер или конкретен софтвер/апликации, како што е Edusoft за АКМИС. Сите клучни апликации мора да обезбедат изворен код за организацијата на ИКТ, која ќе ја преземе техничката поддршка за нив.

10. Да се дефинира интегрирана служба за корисничка поддршка, со свои процедури (евидентирање пријавени проблеми), со помош на прописи и други системски акти. Службата за поддршка може да се применува за да им служи на вработените во ИКТ и на други корисници, доколку и кога е потребно;
11. Недостаток на ИКТ персонал и обука: При креирање нова систематизација, треба да се посвети посебно внимание на фактот дека вработените во ИКТ се многу дефицитарна категорија во економијата, па затоа мора да се воведат посебни, дополнителни стимуланси, за да се задржат тековните и да се привлечат нови, квалитетни ИКТ кадри; оваа мерка мора да се воведо во сите неопходни законски регулативи, со што ќе се признае оваа исклучителна потреба, а потоа да се воведо во систематизацијата на ИКТ позициите во правосудниот сектор. Исто така, за да се зајакнат најновите сознанија на ИКТ персоналот за тековните трендови, треба да се предвиди задолжителна (сертифицирана) обука за ИКТ за целиот ИКТ персонал, најмалку еднаш годишно, и да се воведо во сите релевантни регулативи, како и да се изготви заедно со Академијата за судии и јавни обвинители.
12. Барања за буџет за ИКТ: Како што веќе споменавме, за ефикасно да функционира, на новата интегрирана организација на ИКТ мора да ѝ се додели претходно дефиниран дел од целокупниот буџет за правосудството; овој буџет, покрај самите плати за вработените во ИКТ, мора да ги земе предвид и трошоците за целокупното одржување на мрежата, процесот на обновување на дел од ИКТ хардвер/софтвер секоја година (најмалку 15-20% годишно), воведување на нови технологии, обнова на лиценци, subscription итн.

Ова може да изгледа премногу амбициозно во моментот и веројатно нема да се постигне ниту лесно, ниту брзо, но мора сега да започне, инаку ИКТ ќе остане на периферијата на правосудниот систем, како што е сега, без свој глас, финансирање или влијание. Ова е веќе направено во други земји, така што не е недостижна цел, сè додека се почитуваат клучните начела што ги опишав тука и се прават сериозни напори за нивно спроведување!

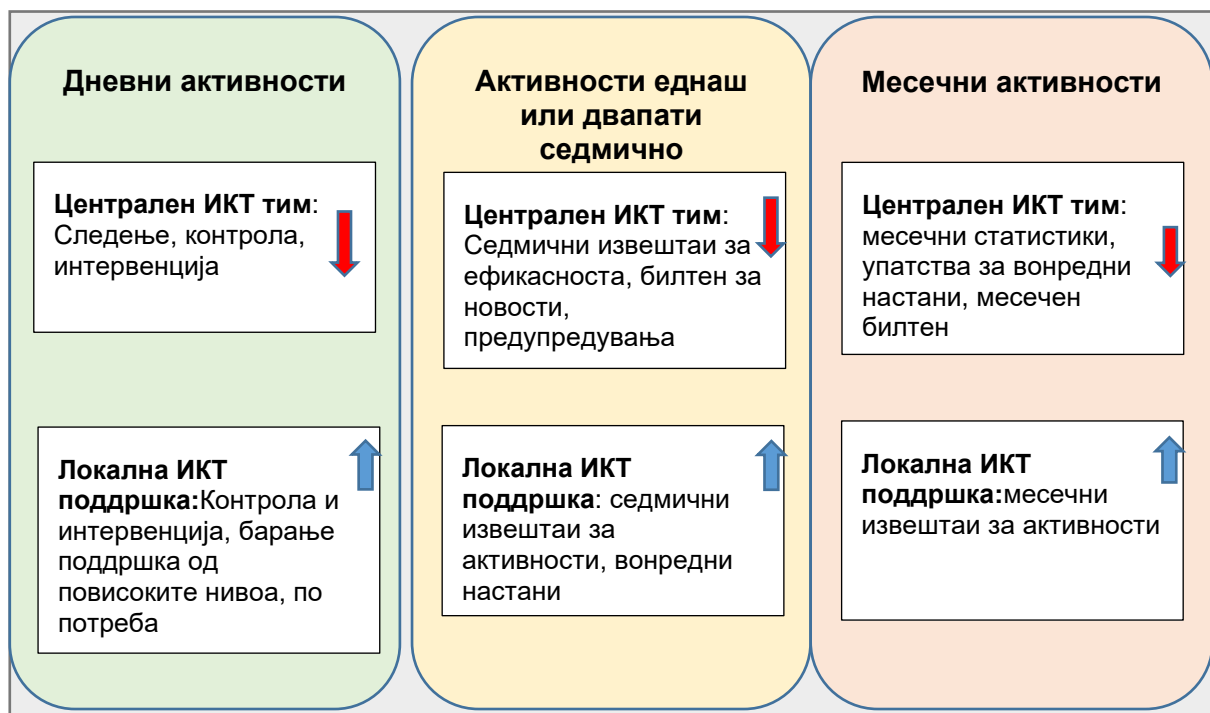
Прашања поврзани со координацијата

Со оглед на наведените предлози за организацијата на ИКТ и собраните клучни предлози од ИКТ персоналот во правосудниот сектор, треба да се земат предвид следниве препораки за координација на ИКТ.

1. На ниво на целокупниот систем, управувањето со координацијата на ИКТ ќе треба да биде под покровителство на Советот за ИКТ, кој според планот и неговата предложена улога, треба да биде надлежен за таквата активност. Координацијата на ова ниво треба да вклучува синхронизација на севкупните напори за стандардизирање на сите аспекти на управувањето со ИКТ помеѓу различните клучни институционални актери: Министерството за правда, Врховниот суд, Јавното обвинителство на Република Северна Македонија, потоа Управата за извршување санкции и други релевантни институции.
2. На ниво на технички и човечки ресурси, координацијата треба да ја преземе Централниот ИКТ тим, кој се наоѓа во Врховниот суд; нивните активности се разгледуваат во следното поглавје.

Активности за оперативно управување со ИКТ

Во графиконот подолу е прикажан очекуваниот проток на информации, документи и извештаи во рамките на интегрираната организација на ИКТ, поделен според различни временски периоди. Стрелките ја покажуваат насоката на вертикалниот проток на информации, помеѓу хиерархиските нивоа на таквата организација; во судскиот систем. Второстепената поддршка би требало да се исфрли согласно сугестиите на некои од вработените ИКТ лица во судовите. Некои од овие активности, ако не и сите, може да се извршат со употреба на одредени широко достапни ИКТ алатки што овозможуваат редовни организациски активности на ИКТ поддршка, како што е системот за евидентирање проблеми за техничка поддршка. Во сериозни институции како што е судскиот систем недопустливо е да се употребува free (нелиценциран) софтвер.

Дневни активности:

- Локалната ИКТ поддршка, која се наоѓа во одделните судови, ги извршува своите дневни активности, вклучително и употреба на нови алатки за техничка поддршка за евидентирање какви било активности и/или проблеми; тие имаат право да побараат дополнителна поддршка од повисоките нивоа, доколку сметаат дека е неопходно
- Централниот ИКТ тим, кој се наоѓа на централната ИКТ локација, секојдневно обезбедува континуирано управување, следење на активностите за техничка поддршка и високо ниво на техничка поддршка за институциите каде локалниот ИКТ персонал не

може успешно да ги реши проблемите. Тој обезбедува навремено реагирање и активности при вонредни ситуации, како што е целосен пад на ИКТ обработката во одредена институција.

Активности што се одвиваат еднаш или двапати седмично:

- Локалната служба за ИКТ поддршка поднесува (незадолжителни) седмични извештаи за секоја институција, во кои се истакнуваат сите нерешени проблеми, доколку има; во спротивно, нема потреба да се испраќаат и да се оптоварува персоналот.
- Централниот ИКТ тим објавува седмични извештаи за ефикасност, билтен за новости и предупредувања за какви било долгорочни нерешени проблеми, прикажани преку алатката за онлајн техничка поддршка, а следени тука.

Месечни активности:

- Локална служба за ИКТ поддршка, секоја локална институција издава месечен извештај за ИКТ активности, во кој ги истакнува сите вонредни настани, одржува состанок со претседателот на судот или главниот администратор, за да разговараат за главните проблеми во месецот и/или за подготовки за идни активности.
- Централниот ИКТ тим го прегледува месечниот извештај за целокупната организација на ИКТ, ги изготвува потребните упатства за вонредни ситуации, било заеднички или конкретни за одредена институција, издава месечен билтен, одржува состанок со претседателот на судот или главниот администратор, за да разговараат за главните проблеми во месецот и/или за подготовки за идни активности.

ФАЗА 2: Нов, централизиран ИКТ систем, интероперабилност (2021-2022)

Претпоставката тука е дека новиот, централизиран ИКТ систем (замена за АКМИС), ќе биде поддржан од новиот податочен центар, со многу повеќе простор, ладење и други секундарни капацитети, вклучувајќи и повеќе простор (приближно 50 м²). Компјутерската опрема во таквиот податочен центар мора значително да се зајакне во споредба со моменталната состојба во објектот на серверите на Врховниот суд, од едноставна причина што овој нов објект ќе мора да ја концентрира целата компјутерска моќ на една локација, со цел да служи како поддршка на новиот централно инсталиран АКМИС. Во исто време, серверите во сите локални судови нема да имаат потреба од локално инсталирана апликација за управување со предмети; наместо тоа, сите нивни корисници ќе имаат пристап до централниот систем за управување со предмети преку веб-прелистувач и мрежа. На овој начин ќе се ослободи капацитет на локалните сервери за други задачи, кои ќе бидат потребни со текот на времето. Овој нов централизиран ИКТ систем според природата на своето работење е во голема мера зависен од квалитетот, брзината и сигурноста на комуникациската мрежа што ќе ги поддржува судовите преку централната локација; има примери за долгогодишно успешно работење на ваков централен систем, дури и во некои земји од регионот (на пр., Босна и Херцеговина од 2008 година користи таква национална мрежа, како за судовите, така и за обвинителствата, а нејзината сигурност на годишно ниво е 99,9999%). Меѓутоа, ако не може да се гарантира таквата сигурна мрежа, тогаш треба да се користи различен пристап.

Во тој случај, постои валиден контрааргумент за пристапот според кој судовите, сепак, би ја користеле својата локална верзија на ИКТ систем, додека овој централизиран систем треба постојано да собира податоци од локалните сервери за податоци и треба да биде подготвен во секое време да ја преземе работатана кој било локален систем во случај на голем инцидент. Во оваа верзија, судовите би ги задржале своите локални ИКТ верзии на новиот систем и сите постојни локални сервери – DC, сервери на бази на податоци, сервери на апликации и сервери на датотеки, кои имаат потреба од локален пристап до податоци и апликации, со целосна контрола на локалните кориснички сметки во активниот директориум и, секако, на структурите на датотеките на серверите на датотеки. Аргументите за овој пристап би биле:

- можни чести прекини на интернет-врска што може да резултираат со губење податоци или прекин на јавните расправи,
- системот наменет за пристап до базата на податоци преку интернет ќе ја забави работата на апликацијата, а може и повремено да биде недостапен со часови – ова е реалната состојба со постојната апликација ABMS во судовите,
- системот за евидентирање проблеми е одличен за управување со ИТ комуникациите, но кога се користи во случај на инциденти, како прекини во системот за време на јавните расправи или проблеми со најавување, времето за одговор во итни случаи може да биде недозволиво долго,
- евентуалниот дефект на централниот систем ќе значи парализирање на целиот судски систем.

Од сите горенаведени причини, би било неопходно да се испита и оправда најефикасната верзија од овие два пристапа, пред да се започне со дизајнирање на новата замена за системот АКМИС и новата архитектура на целата мрежа.

Овој нов, проширен податочен центар ќе мора да ги задоволи и проширените барања за простор, хардверска и софтверска опрема, како и проширен, специјализиран тим на ИКТ експерти. Следниве се примери за такви потреби:

Конфигурација на податочниот центар:

Податочниот центар од овој тип обично се состои од:

- Сервери засновани на RISC и Intel платформи, со различни перформанси, од средна до висока класа
- Системи за масовно складирање и резервни копии на податоци (деловен пакет и пакет од средна класа)
- Клучни мрежни компоненти

Во податочниот центар приступи се повеќе различни видови сервери за различни функции:

- Сервери на апликации на бази на податоци
- Сервери на бази на податоци
- Деловни пакети за складирање за новиот систем за управување со предмети и други бази на податоци
- Веб-сервери
- Сервери за е-пошта
- Сервери за датотеки
- Сервери за антивирусни програми, за ажурирања и прокси сервери
- Сервери за активен директориум и DNS сервери
- Сервери за управување и следење на системот и мрежните ресурси, како и на функционирањето на апликациите и базите на податоци

Проширен централен тим на ИКТ експерти

Треба да се земат предвид следниве видови експерти, но без ограничување само на нив:

- Системски аналитичар,
- Специјалист за поддршка на апликации,
- Специјалист за бази на податоци,
- Специјалист за мрежи,
- Специјалист за безбедност,
- Специјалист за системска поддршка,
- Службеник за корисничка поддршка,
- Специјалист за поддршка на оперативни системи,

Овие експерти би биле организирани во специјализирани тимови, како: поддршка за апликации, служба за корисничка поддршка/техничка поддршка, служба за поддршка на оперативни системи, мрежно управување и поддршка, итн.

Проширена поврзаност (интероперабилност) и соработка со други правосудни системи

Како што е наведено во дефиницијата на мисија на стратегијата за ИКТ, има потреба „да се соработува со другите правосудни системи, институциите на Европската Унија, нејзините земји членки и меѓународните организации“.

Во основа, проширената поврзаност се однесува на можноста судството (и секако, обвинителството, за своите конкретни потреби) директно да се поврзе со други извори на релевантни информации, кои би можеле да се разменуваат со користење на ИКТ алатки и методи. Ова обично се нарекува „капацитет за интероперабилност“. Во моментот, овој капацитет за судовите е ограничен на само неколку предмети, па дури и тие не се целосно спроведени; како пример, судовите ја користат страницата www.edostava.sud.mk за да доставуваат одредени документи и на регистрираните физички лица и на правните лица како што се нотарите, адвокатите, медијаторите или извршителите.

Проширувањето на интероперабилноста би било особено корисно кога има потреба од директен пристап до информации за граѓаните, за Националниот регистар или Централниот регистар, за информации за правните лица, како што се адвокатските канцеларии. Овие можности треба да бидат вградени директно во функционалноста на АКМИС (или неговата нова замена).

Интероперабилноста може да се прошири на цела низа други институции што на некој начин се поврзани со судското работење, но овие активности мора да бидат предмет на веќе утврдени правила за интероперабилност, објавени од Министерството за информатичко општество и администрација (МИОА), како резултат на твининг-проектот во рамките на програмата „Поддршка на реформите во државната служба и јавната администрација“, и тоа во документите:

- Модул за македонска интероперабилност: ИОП-С (семантичка интероперабилност)
- Модул за македонска интероперабилност: ИОП-О(Е)
- Македонска рамка за интероперабилност (МРИ) за македонските јавни услуги

Електронска база на податоци на предмети од судската пракса

Формирање електронска база на податоци со избрани судски предмети за упатување. Овие случаи во моментот се избираат во четирите апелациони судови, се собираат и објавуваат во годишното издание „Билтен на судската пракса“. Идејата е овие корисни референци за сите судии да стане онлајн алатка, во реално време и едноставна за употреба, која секој судија ќе може да ја користи и да пребарува по електронски пат за да ги најде најдобрите референци.

ФАЗА 3: Натамошно зајакнување на техничките и организациските капацитети (2022 г. натаму)

Откако ќе се воспостават и ќе бидат стабилни новата организација на ИКТ и новиот основен систем за управување со предмети, организацијата на ИКТ може да започне да размислува за натамошни подобрувања и зајакнување на техничките капацитети, алатки и експертиза. Најверојатните нови области на ИКТ експертиза и вклученост се:

Видеоконференциски врски

Употребата на видеоконференциски врски во судовите и обвинителствата, особено во време на сериозни национални вонредни состојби, како што е таа денес со коронавирусот во светот, несомнено претставува едно можно решение. Без оглед на кризните ситуации, ова може да биде корисно и во области каде што судските служби се далеку и/или се тешко достапни, или кога не е можно да се организира расправа во судот со сите учесници во предметот.

Оваа можност во судскиот систем е веќе присутна во многу земји, но открива и голем број проблеми што треба да се решат, по можност навремено, за воведувањето на оваа техничка можност во судовите и обвинителствата да не мора да значи дека ќе создаде дополнителни проблеми што можат да го загрозат нејзиното успешно спроведување и да предизвикаат незадоволство кај јавноста. Во Прилог 2 се прикажани голем број корисни совети што треба да се земат предвид при организирање на спроведувањето на оваа можност во правосудните институции и се засноваат на опсежното досегашно искуство во голем број судови во САД.

Повеќе фокус на мобилните уреди

Со огромното зголемување на употребата на мобилните телефони, а особено употребата на паметните телефони кај популацијата во повеќето земји во светот, станува неопходно правосудниот систем да ги користи различните средства за еднонасочна, па дури и двонасочна комуникација помеѓу себе и граѓаните и деловните субјекти вклучени во процесите поврзани со правосудството, како што се судските предмети.

Во случајот со правосудството на Северна Македонија, овој пристап досега не е доволно спроведуван, што станува очигледно во случај на сериозни национални вонредни состојби, како што е оваа на која сме сведоци денес. Затоа, би било речиси неопходно, со цел да се подобри и да се направи поефикасен процесот на комуникација помеѓу судовите и судските клиенти, граѓаните и деловните субјекти, да се преземат следниве чекори:

- Да се истражат методите и достапните апликации што би овозможиле лесен и безбеден начин на доставување информации за предметот до сите заинтересирани страни во предметот, преку испраќање пораки до нивните адреси за е-пошта и/или со испраќање пораки на мобилните телефони, преку различните социјални мрежи (Viber, WhatsApp, итн.)
- Да се преземат чекори овие методи да се направат директно достапни во рамките на АКМИС, или кој било нов систем што во блиска иднина би го заменил АКМИС.
- Во однос на пристапот до мобилните уреди, мора да се посвети посебно внимание на фактот дека тие лесно се губат, се крадат и подлежат на секаков вид хакирање, па затоа безбедносните аспекти мора да бидат внимателно разгледани.

6. Акциски план

Ова е збир на препораки, вклучувајќи ги и Белешките за активностите, претставени во документот, со предложени дополнителни активности:

Совет за ИКТ:

Овој документ, кој веќе е проширен со коментарите и предлозите собрани од повеќе вработени во ИКТ низ целата земја, ќе биде испратен од нашиот проект до Советот за ИКТ, за натамошни нивни активности. Очекуваме Советот за ИКТ да продолжи со следниве активности:

- а. Прегледување на документот, при што ќе се разгледаат натамошни проширувања или подобрувања, на својот следен месечен состанок;

- b. Назначување на еден од членовите како известувач за управување со процесот на комплетирање на овој документ;
- c. Советот за ИКТ треба, при прегледот на овој документ, да ги разгледа потребните активности, дефинирани во документот, и нивните последици врз идните планови за стратегијата за ИКТ, како и потребните измени на стратегијата за ИКТ, временскиот распоред и финансиските потреби;
- d. Откако ова ќе се изврши, Советот треба да го вметне овој документ како дел од стратегијата за ИКТ и да го испрати комплетираниот документ, заедно со предложените активности, временскиот распоред и финансиските очекувања, за натамошно разгледување до Министерството за правда и другите релевантни тела/институции;

Во продолжение се дадени кратки дополнителни коментари за сите точки и компонентите поврзани со времето, претставени во Поглавје 5, заедно со финансиските импликации за секоја од нив:

ФАЗА 1: Нова организација на ИКТ, проценети трошоци за процесите (2020 г.)

Централизирана организација на ИКТ

За законските измени и ангажирањето на раководителот за ИКТ потребни ќе бидат претежно административни напори, со обезбедувањето средства за систематизацијата и платата за оваа висока позиција.

Финансиски импликации: Оттука, трошоците за ова се мали, на незначително ниво.

Прашања поврзани со координацијата

Синхронизација на севкупните напори за стандардизирање на сите аспекти на управувањето со ИКТ помеѓу различните клучни институционални актери: Министерството за правда, Врховниот суд, Јавното обвинителство на Република Северна Македонија, потоа Управата за извршување санкции и други релевантни институции.

Финансиски импликации: Повторно, ова се претежно административни напори и трошоците се ниски.

Активности за оперативно управување со ИКТ

Овде, повеќето од трошоците ќе се рефлектираат во набавка и примена на професионални алатки за да се овозможат автоматизирани процеси на известување помеѓу различните нивоа на ИКТ поддршка.

Финансиски импликации: проценети трошоци и време на спроведување: 50.000 ЕУР во текот на 6 месеци.

ФАЗА 2: Нов, централизиран ИКТ систем, проценети трошоци за интероперабилност (2021-2022 г.)

Конфигурација на податочниот центар:

Новиот податочен центар, кој ќе се наоѓа во Скопје, било во Врховниот суд или на друга погодна локација, мора да биде во можност да поддржува целосен пакет активности и апликации за сите судови во земјата. Ова треба да се обезбеди, без оглед дали локалните судови треба да имаат свои верзии на АКМИС (или неговата замена) или не, со цел да се обезбеди единствена локација и место на обработка за сите статистички податоци, извештаи, итн. во рамките на системот.

Финансиски импликации:врз основа на други регионални искуства, ваквиот податочен центар би чинел приближно 1,5 - 2,0 милиони евра, вклучувајќи го целиот хардвер, опрема во просториите и придружниот посреднички софтвер.

Проширен централен тим на ИКТ експерти

Како што е детално образложено на страница 15, централниот тим експерти/тимот за ИКТ поддршка за почеток треба да се состои од приближно 10 ИКТ специјалисти. Тоа значи вработување на уште 5-6 лица и обезбедување конкурентни позиции и плата за нив.

Финансиски импликации: дополнителни финансиски средства за плати, на централната локација.

Проширена поврзаност (интероперабилност) и соработка со други правосудни системи

Прашањето на интероперабилноста треба да се реши одделно, во согласност со веќе утврдените правила за интероперабилност, објавени од Министерството за информатичко општество и администрација (МИОА), и да се започне со пристап до основниот Централен регистар, и да се премине кон другите институции од интерес за размена на податоци.

Финансиски импликации: Приближно дополнителни 100.000 ЕУР на годишно ниво, во текот на следните 2 години.

Електронска база на податоци на предмети од судската пракса

Оваа функционалност е веќе воспоставена во неколку земји во регионот и веројатно би можело да се споделат нивните искуства за да се намалат трошоците и времето на спроведување.

Финансиски импликации: во зависност од можноста да се добие бесплатна помош во регионот

ФАЗА 3: Натамошно зајакнување на техничките и организациските капацитети (2022 г. натаму)

Видеоконференциски врски

Овој нов метод за организирање на рочиштата во моментот е под лупа во многу земји и добива мешани одговори, во зависност од применетите законски, процедурални и технички решенија.

Финансиски импликации: доколку треба да бидат опремени сите судови, просечниот трошок по суд би бил околу 10.000 ЕУР, со употреба на најсовремени професионални решенија, вклучувајќи хардвер, софтвер и реализација за една таква просторија.

Повеќе фокус на мобилните уреди

Способноста судовите да комуницираат со клиентите на судот преку нивните мобилни уреди може да се реши главно преку надградби на клучните системи за управување со предмети што се користат во моментот (АКМИС) или неговата идна замена.

Финансиски импликации: зависи од системот што е во употреба.

Прилог 1: Интеграција – предвидена за информатичките системи во правосудството

(Извадоци од документот: „Интегрирани информатички системи, структури на управување, улоги и одговорности во правосудството, Експликативен извештај, Национално здружение за кривична правда, за Министерството за правда на САД“)

Интеграцијата на информатичките системи во правосудството не претставува нова идеја – институциите низ целата држава ја препознаваат важноста на интегрирањето на информатичките системи за споделување важни податоци, документи, фотографии и клучни трансакции. Државните и локалните јурисдикции активно развиваат планови и програми за ИИСП (Интегрирани информатички системи за правосудството).

Интегрираните системи го подобруваат квалитетот на информациите, а со тоа и квалитетот на одлуките, преку елиминирање на непотребното внесување податоци, кое доведува до грешки. Покрај тоа, преку споделување податоци помеѓу системите, интеграцијата обично го подобрува навремениот пристап до информации, кој претставува клучен фактор во многу одлуки во правосудството (на пр., одредување кауција). Исто така, интеграцијата овозможува споделување важни информации без оглед на времето или просторот; повеќе корисници можат да пристапат до истите записи истовремено од оддалечени локации во секое време.

Сепак, концептот на „интегрирани информатички системи во правосудството“, подразбира различни работи на различни луѓе во различни контексти. Степенот до кој се интегрираат правосудните институции низ целата земја зависи од голем број променливи, од кои позначајни се дефинирањето и опсегот на нивниот конкретен проект за интеграција. Во многу случаи, интеграцијата подразбира интегрирање на многубројните информатички системи на одредена институција, како на пример државната полиција што го интегрира својот систем за кривични досиеја со базите на податоци за идентификација составени од полициски фотографии и отпечатоци од прсти. Можат да се постигнат значителни подобрувања во ефикасноста и ефективноста ако внатрешните информатички системи навремено пренесуваат важни податоци.

Други проекти имаат поширок пристап – интегрирањена информатичките системи помеѓу различните институции со различни функции, надвор од потребата за споделување клучни податоци во клучни моменти во правосудниот процес. Интеграцијата опфаќа различни функции наменети да овозможат навремено и ефикасно споделување информации во рамките и помеѓу институциите.

Важно е да се сфати дека градењето ИИСП не значи дека се споделуваат *сите* информации помеѓу институциите, независно од ситуацијата, вклучените агенции или чувствителноста на достапните информации. Напротив, тоа значи размена на важни информации во моменти на носење клучни одлуки во текот на правосудниот процес.

При апсењето, на пример, институцијата што го извршува апсењето обично испраќа одредени информации во врска со уапсеното лице до државната архивана кривични досиеја (на пр., име, возраст, пол, раса, број на возачка дозвола, електронска фотографија од отпечатоците од прстите на уапсеното лице итн.) за да го евидентира конкретниот процес на апсење, но и да го утврди идентитетот на уапсеното лице и да утврди дали има кривично досие во резидентната држава или во други јурисдикции низ државата.

Исто така, институцијата ќе побара и од други државни и национални системи да утврдат дали има тековни налози, барања за притвор или други инструменти за лишување од слобода на уапсениот. За овие постапки, институцијата што го врши апсењето не мора да ги сподели *сите* информации во врска со уапсеното лице или настанот што довел до апсењето, туку само оние информации што се неопходни за дискретна „проверка за тековни налози“ или „утврдување на идентитетот и пријавување на апсењето во архивата

на кривични досиеја.“

Освенза подобрување на внатрешното работење на правосудните институции, интеграцијата во поширки рамки се смета дека овозможува споделување важни информации помеѓу институциите. Активностите за интеграција честопати се нарекуваат хоризонтални (на пр., меѓу различни единици на истиот судски систем, или меѓу државната полиција, судските и казнено-поправните системи) или вертикални (на пр., од судови со ограничена до судови со општа надлежност, од основни до апелациони и врховни судови и од локални институции до државни и национални/сојузни системи).³ Меѓуинституционалната интеграција, без разлика дали е хоризонтална или вертикална, генерално се однесува на можноста за пристап и споделување важни информации во моментите на донесување клучни одлуки во текот на правосудниот процес.

Правосудните институции ширум земјата веќе и споделуваат голем број информации. Важно е да се увиди дека регионалните, државните и националните системи во моментот постојат за да се олесни пристапот и размената на важните информации меѓу многу од актерите во правосудниот процес. Исто така, одреден дел од размената на информации во моментот се остварува со постојната технологија или се развива во нови системи, но голем дел сè уште се врши рачно со помош на постојаните напори на практичарите во правосудството. Напорите за интеграција се во насока на автоматизирање на многу од овие операции, редизајнирање на системите и процесите и постигнување нови можности со поголема ефикасност и ефективност.

Прилог 2: Видеоконференциски врски во судовите

Совети за веб-конференциски врски во судовите, Национален центар за државни судови, Билтен за технологија во судовите

[Џејмс Е. МекМилан](#), Главен консултант за управување со судовите во Националниот центар за кибер безбедност

Во време на пандемијата на КОВИД-19, сакаме да споделиме неколку совети од повеќе од дваесетгодишното искуство со користење технологија за видеоконференциски врски и веб-конференциски врски за презентации, развој на технологија и поддршка.

Да започнеме:

1. Тестирање, тестирање, тестирање – за сите препораки во продолжение потребно е тестирање, исто како и за развој на софтвер. Не претпоставувајте дека ќе функционира со секого и секојпат. Претпоставувајте дека нема да функционира. Се јавуваат проблеми со употребата на повеќе уреди, со оперативните системи, апликациите и особено со мрежниот капацитет, кои можат да влијаат на тоа како функционираат работите. Вчера дознавме дека во е-рочиштата на приватното [Arbitration Place Virtual](#) обезбедени се „Специјалисти за технологија за рочишта“ - „кои се обучени да работат со технологија за рочишта, така што адвокатот и арбитерот или медијаторот можат да се фокусираат исклучиво на случајот“. Потребна ни е верзија на оваа кадровска функција за во судовите.

2. Изберете ја платформата. Со голема леснотија изготвуваме правила за во судовите за тоа што, кога и како адвокатите и странките комуницираат со судовите. Истото треба да се направи и за веб-конференциските врски со тоа што судот ќе избере платен, да, платен, систем што учесниците ќе можат да научат како да го користат секој пат кога тие виртуелно се појавуваат пред судот. Тоа треба да биде платена услуга за да ги добиете сите придобивки и поддршка што ќе ви бидат на располагање кога ќе (не ако) најдете на проблем.

Платените услуги нудат и можности за тестирање до кои вашите корисници ќе имаат пристап за да се осигурат дека функционира нивната страна од конференциската врска. Ова е од суштинско значење затоа што судовите мора да сметаат на страните да ги решат своите проблеми со врска кога тие ќе се појават.

3. Контрола. Судот мора да ги контролира сите аспекти на веб-конференцијата. Тоа значи дека токму судот ги издава поканите со безбедносни лозинки за учесниците. Исто така, тоа значи дека судот може да ги вклучува и исклучува микрофоните/камерите на учесниците и да ја снима и зачува сесијата.

Судот, исто така, треба да одлучува за снимањето на рочиштето како службен запис. Ова, пак, значи дека ќе има големи датотеки од снимањето што треба да се зачуваат. Најверојатно е поевтино доколку тоа го прави судот на своите локални сервери. А бидејќи тоа е и официјален запис на постапката, овој пристап на локално складирање овозможува записот да се чува во судницата.

4. Конфигурации. Прво, аудио. Страните што учествуваат во видеоконференциската врска мора да користат одлични микрофони. Вградените микрофони во лаптопите едноставно не се доволно добри. Постои лесно решение, жичените слушалки од вашиот стар мобилен телефон (иако сум бил сведок дека добро служат и *Bluetooth Apple iPods*).

Следно, осветлувањето. Многу ме иритира кога гледам веб-видео со таванско осветлување и придушено осветлени лица. Користете индиректен извор на светлина, како на пример старомодна столна ламба. Така се создава директен извор на светлина што можете да го поставите над екранот на лаптопот или мониторот. Не е доволно добро ниту флуоресцентното осветлување одозгора.

Трето, двојни монитори. Ако сте во можност, користете го екранот на лаптопот кога учествувате на веб-конференција, и уште еден монитор за документи и материјали за презентација. На овој начин нема да мора да печатите документи или да менувате прозорци. Учесниците ќе бидат подготвени да прикажуваат слајдови, фотографии и други материјали на рочиштето.

5. Видео приказ. Во повеќето случаи, препорачувам четириаголен приказ (2x2) за да ги гледате учесниците на една формална конференција и/или рочиште. Ако изберете помал приказ, учесниците тешко се гледаат дури и на голем втор монитор. Имајќи го тоа предвид, за комисиски состаноци па дури и конференциски состаноци во апелација, можете да изберете и помал приказ зашто веќе се познати учесниците. Тука може да се користи и приказ на учесниците во лента.

<https://www.gotomeeting.com/video-conferencing>

6. Приватна или јавна конференција. Општо земено, веб-конференцијата треба да биде само со покана, приватна, заштитена со лозинка што им се дава само на учесниците. Оваа можност ја нудат платените услуги и на тој начин се избегнува непријатниот проблем што се појави за време на едно рочиште преку Скајп пред многу години.

<https://courtechbulletin.blogspot.com/2013/07/avoiding-skype-zimmerman-trial-problem.html>

За ова може да се користи опцијата календар/покана што е достапна во повеќето системи за веб-конференции.

7. Писмена комуникација. Оваа функција може да биде многу корисна ако има технички проблем за време на веб-конференцијата, на пример, ако се прекине тонот. Повторно, судот треба да даде упатства за нејзина употреба за да се избегне комуникација надвор од страните.

8. Едно лице раководи со конференцијата. Судите раководат со рочиштата во судницата со прозивање на лицето што ќе зборува. Истото треба да важи и за веб-конференциите.

9. Толкување јазик при веб-конференции. Неколку судови користат веб-конференциски врски за толкување јазици. Толкувачот треба да биде прикажан во својот видео-прозорец. Во овој случај би се избрала конфигурација четири+1 (во овој интерфејс се зголемува прозорецот на говорникот) или повеќе прозорци. Ова е препорачливо да се задржи и по вонредната состојба со оглед на тоа што сè повеќе и повеќе јазици се употребуваат во нашите судници.

10. Пријавување и подготовка. Навистина ми се допаѓа идејата на функцијата чекалница на [Zoom](#). Ова им овозможува на учесниците да се соберат за следното рочиште, додека се завршува претходното рочиште. Тука може да помогне Специјалист за технологија за рочишта или друг службеник/регистратор/судски помошник (кој не мора да е во судницата)

при подготовката. Во фазата на подготовка, исто така, може да се тестираат документите и слајдовите заедно со учесниците за да се осигурат дека сè функционира како што треба.

11. Е-потпис (оди со е-поднесоци). На крајот, ова е ваша шанса да овозможите е-потписи во судот. Никој не сака да чека за потпис на хартија кога рочиштето и документите се електронски. Толку многу имам пишувано на оваа тема тука во СТВ што ми е полесно само да ве упатам да кликнете на е-потписи во тематската колона на десната страна.

- <https://www.law.com/texaslawyer/2020/03/24/judges-rush-to-learn-video-conferencing-as-shelter-in-place-orders-spread-across-texas-metros/?sreturn=20200226103158>
- https://www.huffpost.com/entry/zoom-hacks-work-meetings-virtual-happy-hours_1_5e7ba807c5b6cb9dc1991ef4
- <https://thewirecutter.com/blog/professional-video-call-from-home/>
- <https://www.techrepublic.com/article/13-etiquette-tips-for-video-conference-calls>
- <https://in.pgi.com/blog/2020/03/the-1-most-valuable-thing-about-free-web-conferencing-software/>